

DI 6 DEC

Concert i.s.m.
de Groningsche
Muziekvereniging

BORODIN QUARTET

SPOT/DE OOSTERPOORT

20.15 UUR / SPOTGRONINGEN.NL

Nikolai Sachenko
1e viool

Sergei Lomovsky
2e viool

Igor Naidin
altviool

Vladimir Balshin
cello

PROGRAMMA

Pjotr Iljitsj Tsjaikovski (1840-1893)
Album für die Jugend op. 39
(1878) (transcr. R. Dubinski)

24 Miniaturen
Morgengebed, Wintermorgen, Hobbelpaard,
Mama, Mars van de houten soldaatjes,
De zieke pop, Begrafenis van de pop, Wals,
De nieuwe pop, De accordeonspeler, Mazurka,
Russisch lied, Kamarinskaja, Polka, Italiaans
lied, Oud Frans lied, Duits lied, Napolitaans lied,
De gouvernante vertelt, De oude heks,
Zoete dromen, Zang van de leeuwerik,
De organist zingt, In de kerk

Joseph Haydn (1732-1809)
Strijkkwartet op. 33/2 Hob. III:38 in Es (1781)

1. *Allegro moderato*
2. *Scherzo. Allegro*
3. *Largo e Sostenuto*
4. *Presto*

Pauze

Ludwig van Beethoven (1770-1827)
Strijkkwartet nr. 12 in Es op. 127 (1824-1825)

1. *Maestoso-Allegro*
2. *Adagio, ma non troppo e molto cantabile*
3. *Scherzando vivace*
4. *Finale*

BORODIN QUARTET

De leden van het legendarische Borodin Quartet, opgericht in 1945, gelden al decennia als de vier grootmeesters van de kamermuziek. Het kwartet heeft zich telkens weer weten te vernieuwen zonder in te boeten aan zijn superieure kwaliteit, ook al is geen van de oorspronkelijke oprichters meer in leven.

Het kwartet heeft weliswaar een bijzondere affiniteit met het Russische repertoire, maar is evengoed thuis in de kamermuziek van Mozart tot Stravinsky. Volgens de *Frankfurter Allgemeine* "gaat het hier niet om vier

afzonderlijke strijkers, maar om een "zestiensnarig instrument van een grote virtuositeit".

Naast hun eigen grote repertoire verkent het Borodin Quartet met andere musici het rijk van de kamermuziek buiten het strijkkwartet. Het kwartet geeft geregeld masterclasses en treedt op als jury bij concoursen. Het heeft een rijke oogst op zijn naam staan aan opnamen bij grote labels als EMI, RCA en Teldec, bij Chandos de complete strijkkwartetten van Beethoven, en bij Decca die van Sjostakovitsj.

PROGRAMMATOELICHTING

1. Voor de kinderen

'Ik loop al een tijdje rond met het idee om voor de kinderen een stel makkelijke, korte stukjes voor piano te schrijven, met leuke titels, in de geest van Schumann's *Album für die Jugend* - schreef **Pjotr Iljitsj Tsjaikovski** in april 1878 aan zijn geliefde mecenas Nadezjda von Meck - 'Morgen ga ik er mee beginnen'. In minder dan een week waren de eerste schetsen van alle (24) miniatuurtjes klaar, de first draft van het gehele werk half juli, en de eindversie kon begin augustus 1878 naar uitgever Jurgenson in Moskou worden gestuurd, inclusief aanwijzingen voor vingerzettingen en interpretatie. Tsjaikovski's *Album für die Jugend*, op. 39, met als ondertitel

verzameling makkelijke stukjes à la Schumann, werd opgedragen aan Vladimir Davidov (Bobik), het zevenjarige neefje van de componist.

Anders dan in het album van Schumann gaan bij Tsjaikovski niet alleen de titels van de miniatuurtjes uit van de belevingswereld van het spelende kind, maar ook de muziek zelf. *Morgengebed* (24 maten) en *Wintermorgen* (64 maten), waarmee het album (en de dag) begint, zijn even overtuigend als *Mama* (36 maten), *Hobbelpaard* (72 maten), *Mars van de houten soldaten* (48 maten), *De zieke pop* (42 maten), *Begravenis van de pop* (48 maten), *De nieuwe pop* (57 maten), en - daar tussenin - *De*

accordeonspeler (22 maten), een *Wals* (85 maten), een *Mazurka* (52 maten) en een *Polka* (30 maten). Door ook een *Russisch* (30 maten), een *Italiaans* (49 maten), een *Oudfrans* (32 maten), een *Duits* (26 maten) en een *Napolitaans lied* (49 maten) op te nemen slaagt Tsjajkovski erin de kinderen ook in contact te brengen met verschillende muzikale culturen. Compositorisch zitten de miniatuurtjes vol met soepele harmonische modulaties en zijn bijna symfonisch van karakter. De transcriptie naar strijkkwartet werd gemaakt door Rostislav Dubinski, de violist die in 1945 het Borodin Kwartet oprichtte en decennialang leidde, en dat vanavond in verjongde samenstelling Tsjajkovski's *Album für die Jugend* uitvoert.

2. The Joke

Franz-Joseph Haydn werd geboren in 1732 in het Oostenrijkse Rohrau, als tweede van twaalf kinderen van een wagenmaker die dol was op volksmuziek. In huiselijke kring werd veel gezongen, al dan niet samen met de burens. Op vijfjarige leeftijd werd zoon Joseph uitbesteed aan een neef, een schoolmeester en koorleider in het naburige Hainburg waar hij zijn eerste vocale en instrumentale (viool, klavecimbel) training ontving. Zijn prachtige jongenssopraan viel op en na een auditie werd hij in 1790 ingelijfd bij de Wiener Sängerknaben in de Stephansdom in Wenen. Hij woonde in het Kapellhaus naast de kathedraal waar hij ook (muziek) onderwijs genoot. In 1749 brak zijn stem, en toen hij op zekere dag in een opwelling de pruikenstaart van een

andere koorknaap afknipte werd hij op staande voet ontslagen en letterlijk op straat gezet. Een tijdlang leefde hij uit de hand van enkele vrienden, was straatmuzikant, gaf muzieklessen, en was een tijdje organist. In 1752 werd hij ingehuurd als kopiist en als begeleider van diens zanglessen door de Italiaanse componist Nicola Porpora, die hem ook compositielessen gaf. Tussen 1754 en 1756 werkte hij daarnaast als freelancer voor het Weense hof om soirees en bals, etc., muzikale luister bij te zetten, en als zanger in de Hofkapelle.

Geleidelijk groeide de reputatie van Haydn als musicus en componist, ook in adellijke kringen. Gravin Thun nam hem in dienst als piano- en zangleraar, en baron Von Fürnberg nodigde hem en drie andere gasten (die viool, alt en cello speelden) regelmatig uit op zijn landgoed in Weinzierl 'um kleine Musiken zu hören'. De baron vroeg Haydn ook wat gelegenheidsmuziek te componeren dat door deze muziekvrienden uitgevoerd kon worden. Zo ontstonden tussen 1755 en 1759 de eerste (vijfdelige) strijkkwartetten op. 1 en 2 die Haydn toen *notturmi*, en later, in zijn thematische catalogus, *divertimenti a quattro* noemde.

De zes kwartetten op. 33 ontstonden rond 1781 toen Haydn al bijna 20 jaar in dienst was als Kapellmeister van de Esterházy's, een puissant rijke Hongaarse familie met diverse paleizen, waaronder een zomerverblijf in Eisenstadt en een stadspaleis in Wenen. Ze worden ook wel de

Russische kwartetten genoemd omdat ze zijn opgedragen aan groothertog (en later tsaar) Paul van Rusland; de première van de op. 33 cyclus vond plaats in Wenen, in de appartementen van de groothertogin, in aanwezigheid van de componist, en waarschijnlijk alle op dezelfde dag. Haydn stuurde ze tegelijkertijd naar zijn uitgever Antaria en (in handgeschreven kopieën) naar tenminste zestien muzikliefhebbers/ mecenasen (als voorverkoop) waarbij hij ze aanpreef als 'auf eine ganz Besondere Art geschrieben'. Wat de componist hier precies mee bedoeld heeft is onderwerp van veel discussie geweest. Vast staat dat deze werken, vergeleken met zijn eerdere 'volwassen' kwartetten (op. 9, 17 en 20), revolutionair zijn vanwege hun opmerkelijke beknoptheid: het thematisch materiaal is tot het minimum beperkt, melodie en begeleiding zijn vaak bijna identiek en uitwisselbaar en/of lopen soepel in elkaar over, en overgangfiguren en -frasen zijn bijna volledig afwezig (Charles Rosen). De kwartetten verschenen in 1782 in druk en werden enorm populair; in twee jaar tijd werden ze vier maal herdrukt.

Vanavond klinkt het tweede kwartet, *op. 33/2 in Es groot*, in Angelsaksische landen bijgenaamd *The Joke*. Het eerste deel (*Allegro moderato*) begint met een grote cantilene waaruit kleine motiefjes worden afgesplitst die, na de expositie, samen met het hoofdthema met een verbluffende fantasie in de doorwerking overgaan. Het tweede

deel, een *Scherzando*, begint als een menuet, maar het wordt snel volle ernst; het trio is bijna een boerendans, een simpel en heel beminnelijk stuk. Het langzame deel (*Largo e sostenuto*) heeft een rondo vorm (ABABA). De statige melodie begint in de cello en stijgt hoog door in de violen, onderweg een lichte transformatie ondergaand. De finale (*Presto*), is een turbulent perpetuum mobile, ook in rondo vorm, gebaseerd op een simpel wijsje; na een korte adagio passage begint dit weer opnieuw. De grap komt in de coda; het liedje wordt in vier kleine stukken gehakt - met twee maten rust na elk fragment - en net als de melodie naar het einde lijkt te gaan volgen vier maten rust, suggererend dat het deel uit is - maar niet heus.

3. De eerste van de laatste

Ludwig van Beethoven schreef zijn laatste zes strijkkwartetten (Op. 127; 130-133; 135) in een periode van slechts 2½ jaar, van 1824 tot 1826. Verrassend kort, want hij had na *Op. 95* van 1810 geen strijkkwartet meer geschreven en in die veertien jaar was hij inmiddels stokdoof geworden en leefde vrijwel afgesloten van de wereld van alledag. Directe aanleiding was de Russische prins Nicolas Galitzin uit St. Petersburg, een groot liefhebber van Beethovens muziek (en een amateurcellist), die bij hem, op instigatie van de violist Ignaz Schuppanzigh 'een, twee of drie strijkkwartetten' bestelde. Het eerste kwartet, *Op. 127 in Es groot*, werd in maart 1825 voltooid en heeft vier delen.

Het openingsdeel (*Maestoso-Allegro*) begint met een inleidend *Maestoso* van zes maten dat eindigt in een triller, waaruit het opgewekte, tedere hoofdthema opstijgt waaraan Beethoven de instructie '*teneramente, sempre piano e dolce*' heeft meegegeven. Dit *Maestoso* wordt tweemaal herhaald en onderbreekt, als een donkere achtergrond, de muzikale stroom. Het neventhema is een nuance gevoeliger. De doorwerking, opnieuw voorafgegaan door een *Maestoso*, valt in tweeën uiteen: eerst worden de eerste twee maten van het hoofdthema successievelijk door alle instrumenten heen geleid, dan wordt het drietoonsmotief met een nieuwe frase gecombineerd. De breed aangezette coda ontwikkelt zich uit het hoofdthema met opvallende tederheid - de *Maestoso's* zijn slechts een herinnering. Het tweede deel (*Adagio ma non troppo, e molto cantabile*) heeft als bijschrift *La Gaïeté*, niet in de betekenis van uitbundige vrolijkheid, maar van een glimlach. Het bestaat uit vijf variaties van een op- en neergaand zangthema, gepresenteerd door de eerste viool en de cello, waarbij de contouren van het thema door fijnzinnige omspelingen geleidelijk vervagen. De grond-toonsoort (As groot) wordt meerdere keren verlaten - zo pendelt de laatste variatie voortdurend tussen As groot en E groot. Het derde deel (*Scherzando vivace*) heeft de gewone driedelige scherzo vorm en is het meest uitgelaten deel van het kwartet.

Na twee inleidende pizzicato maten presenteert de cello het hoofdthema, bestaande uit twee simpele ideeën: een gepunteerd 4-noots motief en een kalme 3-noots frase met een triller; dit thema keert terug in elke denkbare combinatie. Het slotdeel (*Finale*) is ingetogener; het is samengesteld uit een marsachtig *Allegro vivace* en een wiegend *Allegro commodo*. De breed uitgesponnen coda springt plotseling over van een 2/4 maat in een vrolijke 6/8 maat, waarna het werk met een bijna Weense variant van het hoofdthema wordt besloten.

Hans Zaagsma

PRAKTISCHE INFORMATIE GMV

Vrienden van de Groningsche Muziekvereniging

De stichting GMV is een zelfstandige concertorganisatie. Alle werkzaamheden worden uitgevoerd door vrijwilligers. Daarnaast heeft de GMV al jaren een enthousiaste vriendenclub, bestaande uit trouwe bezoekers en andere muzikliefhebbers uit het Noorden. Vrienden genieten voorrechten zoals toezending vooraf van de programmatoelichtingen per

email, en korting op het jaarlijkse Vriendenconcert. Vanaf € 50,- per jaar bent u Vriend van de GMV.

Meer informatie

groningsemuziekvereniging.nl

kamermuziek.groningen@gmail.com

De GMV en haar steunfonds het Wenckebachfonds vallen onder de Culturele ANBI regeling.

OVERIGE CONCERTEN I.S.M. DE GRONINGSCHЕ MUZIEKVEREENIGING

BUSCH TRIO

HAYDN, MENDELSSOHN
EN RACHMANINOV

DONDERDAG 9 FEBRUARI, 20.15 UUR
SPOT/DE OOSTERPOORT, KLEINE ZAAL

NIKOLAI LUGANSKY

STERPIANIST SPEELT
RACHMANINOV

ZONDAG 12 MAART, 20.15 UUR
SPOT/DE OOSTERPOORT, KLEINE ZAAL

PROGRAMMA **GRONINGSCHЕ MUZIEKVEREENIGING**

GAUGUIN ENSEMBLE

JUBILEUMCONCERT

ZEMLINSKY: PIANOTRIO OP. 3
BRAHMS: KLARINETTRIO OP. 114
ZUIDAM: AREAREA

Het Gauguin Ensemble bestaat 25 jaar en viert dit jubileum met twee meesterwerken van Brahms en Zemlinsky. Tevens zal tijdens dit concert een opdrachtcompositie van de bekende Nederlandse componist Robert Zuidam in première gaan. Het werk, *Arearea* getiteld, is geïnspireerd op het gelijknamige kleurrijke schilderij van Gauguin.

*klarinet: Yfynke Hoogeveen | piano:
Nata Tsvereli | cello: Karlien Bartels*

DONDERDAG 12 JANUARI, 20.15 UUR
SPOT/DE OOSTERPOORT, KLEINE ZAAL

BENT U VRIEND VAN HET GMV?

Dan betaalt u slechts € 15,- voor dit concert. Kaarten bestellen kan via NL 36 INGB 0001 2109 02 t.n.v. de Groningsche Muziekvereniging, met vermelding van het aantal kaarten + naam en adres.

Voor overige kaartverkoop kunt u terecht op [spotgroningen.nl](http://spot groningen.nl) of bij de kassa van De Oosterpoort (ma. t/m vr. tussen 12.00 en 14.00 uur)